

Djeca s teškoćama u razvoju unutar hrvatskog obrazovnog sustava

PROGRAM OBRAZOVANJA ZA STJECANJE DJELOMIČNE KVALIFIKACIJE

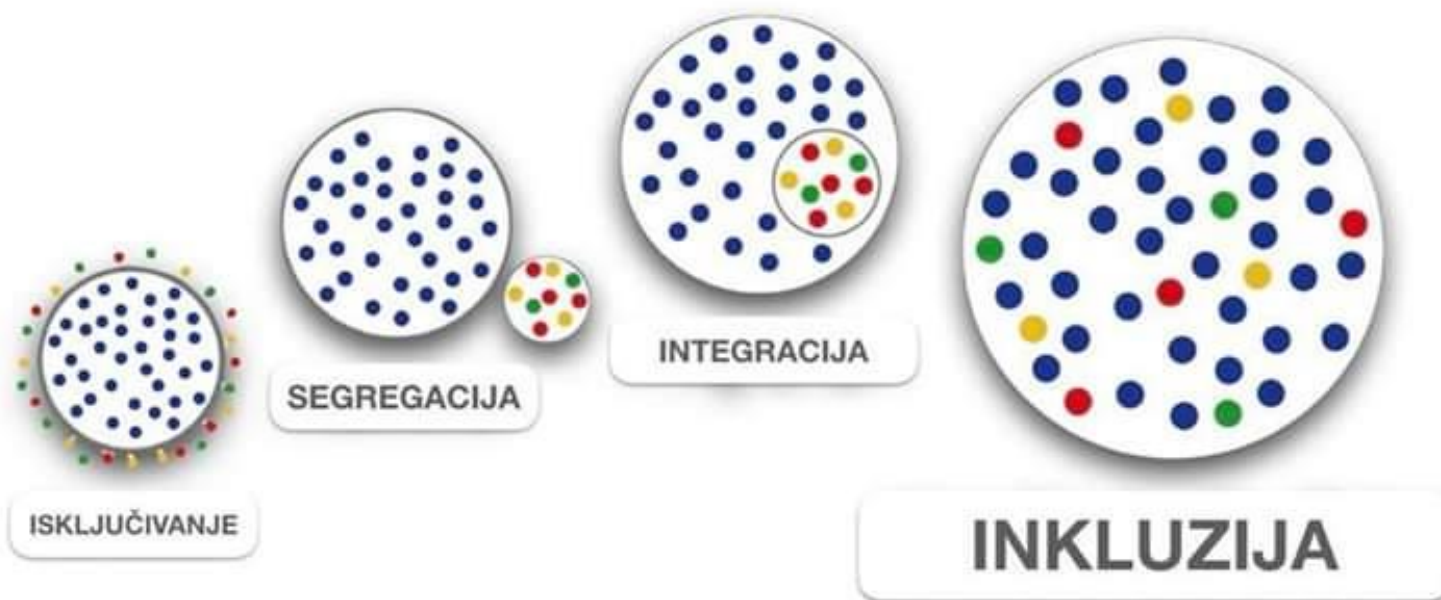
POMOĆNIK/POMOĆNICA U NASTAVI

Ž

MODUL: INKLUZIVNO OBRAZOVANJE I RAZVOJNE OSOBITOSTI UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Dr.sc. Patricija
Karaman,
mag.rehab.educ

Segregacija - uključivanje - inkluzija

INTEGRACIJA VS. INKLUZIJA

- **Integracija** - uključivanje djece s manjim teškoćama u redovan sustav odgoja i obrazovanja (korist za pojedinca)
- **Inkluzija** - spremnost okoline na promjene i prilagodbe prema potrebama svih članova društva (korist za sve)

- Početak 70-tih godina - VELIKI REFORMSKI ISKORAK (medicinski model- socijalni model- model ljudskih prava)- UNIVERZALNI DIZAJN!
- U integraciji najveći broj djece s IT, specifičnim teškoćama učenja i ADHD
- USPJEŠAN I KOMPETENTAN RAD SA DJECOM S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU – POZITIVAN STAV!

Obrazovna
inkluzija
povezana je
sa društvenom
inkluzijom

- Kako bi se postigla inkluzija, razvijeni su mnogi regionalni i međunarodni dokumenti, poput deklaracija, povelja, pakta, konvencija i drugih pravnih akata, koje su donijeli i objavili Vijeće Europe, Ujedinjeni narodi i Europska unija.
- „Standardna pravila za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom“, temeljni dokument Ujedinjenih naroda, usvojen 1993. godine (UN, 1993) – sadrži smjernice za politike svih država i ističe važnost osiguranja odgoja i obrazovanja djece s teškoćama u razvoju u maksimalno integriranim uvjetima.
- U Republici Hrvatskoj, odgoj i obrazovanje djece s teškoćama u razvoju reguliraju brojni nacionalni, strateški te opći i provedbeni dokumenti. Navedeno uključuje: *Ustav Republike Hrvatske, Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje, Strategiju obrazovanja, znanosti i tehnologije, Nacionalnu strategiju izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom, zakone o suzbijanju diskriminacije, odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi te Zakon o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu.*
- Također, postoji niz pravilnika koji reguliraju odgoj i obrazovanje učenika s teškoćama u razvoju, kao što su *Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju, Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta, učenika te sastavu stručnih povjerenstava, Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnim i srednjim školama, Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima, Pravilnik o polaganju državne mature te brojni drugi pravilnici koji se odnose na odgojno-obrazovne postupke i mjere* (MZO, 2023). Odluke o donošenju nastavnih planova za osnovnu školu i gimnazijske programe, kao i donošenje kurikuluma za nastavne predmete i međupredmetne teme, također igraju važnu ulogu u osiguravanju prilagođenog obrazovanja za učenike s teškoćama u razvoju. Važno je istaknuti i Odluku o donošenju nastavnih planova posebnih kurikuluma za osnovnu školu, kojom se donose nastavni planovi posebnih kurikuluma za osnovnu školu, s početkom primjene od školske godine 2024./2025. (MZO, 2023).

NAVEDENI PROPISI POSTAVLJAJU OBVEZU I ODGOVORNOST ZA OSIGURAVANJE OSNOVNIH UVJETA KOJI SE ODNOSU NA ORGANIZACIJU PODRŠKE UČENICIMA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU KAKO BI IM SE OMOGUĆIO JEDNAK PRISTUP OBRAZOVANJU!

ZAKONODAVNI OKVIR U REPUBLICI HRVATSKOJ

Primjereni programi odgoja i obrazovanja učenika s TUR su:

- redoviti program uz individualizirane postupke
- redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke
- posebni program uz individualizirane postupke
- posebni programi za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke

ORIJENTACIJSKA LISTA VRSTA TEŠKOĆA

Skupine vrsta teškoća su:

-
1. Oštećenja vida
 2. Oštećenja sluha
 3. Oštećenja jezično-govorne-glasovne komunikacije i specifične teškoće u učenju
 4. Oštećenja organa i organskih sustava
 5. Intelektualne teškoće
 6. Poremećaji u ponašanju i oštećenja mentalnog zdravlja
 7. Postojanje više vrsta teškoća u psihofizičkom razvoju
-

P.S. U integraciji najveći broj djece s IT, specifičnim teškoćama učenja i ADHD!

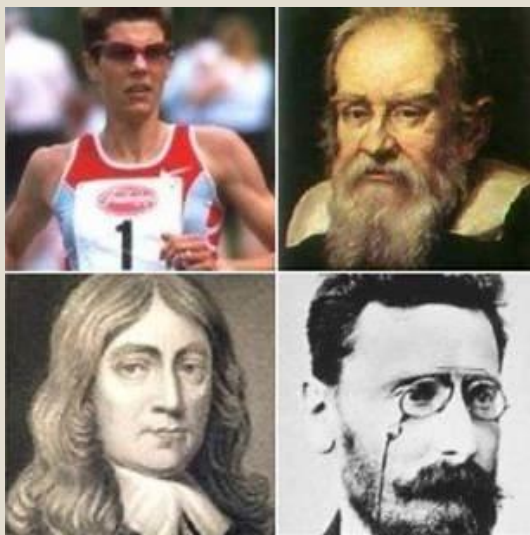
ISKUSTVA I POTREBE:

1. Koliko imate iskustva u radu s učenicima s teškoćama u razvoju?

2. Koje su najčešće teškoće učenika s kojima ste se susretali?

3. Koji su izazovi u radu sa kojima ste se do sada susretali?

Učenici s oštećenjem vida

Poznate slijepe osobe;

*Homer, Louis Braille, Helen
Keller, Ray Charles, Stevie
Wonder, Andrea Bocelli*

- Pri davanju uputa biti konkretan, precizan i kratak (npr. umjesto "ovdje" ili "tamo" , koristite "ispred/pored tebe", " s tvoje lijeve/desne strane,,.
- Integrirani učenici s oštećenjem vida ne zaostaju u intelektualnom razvoju za vršnjacima koji vide i svladavaju redoviti nastavni plan i program predviđen za pojedini razred.
- Uvijek provjeriti stoji li iza riječi iskustvo!
- Specifične sadržaje za obrazovanje ovih učenika (usvajanje Brailleovog pisma, vježbe vida, peripatologija - vježbe orijentacije i kretanja, uporaba tiflotehnike, usvajanje svakodnevnih i socijalnih vještine) ostvaruju stručnjaci za edukacijsko-rehabilitacijsku podršku koji su specijalizirani za navedena područja.
- Učenici s oštećenjem vida upoznaju svijet, komuniciraju i uče koristeći preostala osjetila.
- Za osobe s slijepoćom je najvažnija taktilna percepcija, sluh i govor.
- Svakako se koristi i ostatak vida ako postoji!

Učeniku s oštećenjem vida potrebno je:

- omogućiti da sjedi na njemu najprimjerenijem mjestu u razredu uz individualnu rasvjetu radnih površina sukladno njegovim potrebama!
- obavijestiti ga o svim promjenama u organizaciji prostora (npr. drugačiji raspored klupa, novi ormar i sl.)
- ne micati prepreke
- dati mu dovoljno vremena za korištenje nastavnog materijala
- omogućiti mu uporabu diktafona na satu
- provjeriti urednost pod školskom klupom
- uključiti ga u sve aktivnosti razreda **JER ON TO MOŽE!**

Učenici s oštećenjem sluha

Poznate gluhe osobe: Ludwig van Beethoven, Thomas Edison, Kitty O'Neil, I. Kinga Jordana.

- Oštećenje sluha ubrajamo u jedno od najčešćih prirođenih oštećenja, a javlja se u prosjeku u jedno do troje djece na 1000 novorođenčadi.
- Kod 70 do 80% djece oštećenje je prisutno već kod otpusta iz rodilišta, a u 20 do 30% nastaje kasnije, najčešće zbog nekih bolesti ili traumatskih ozljeda glave. U Hrvatskoj se od rujna 2002. godine u svim rodilištima vrši probir novorođenčadi (screening) na oštećenje sluha tako da su sva novorođena djeca pregledana prije otpusta iz rodilišta.
- Učenici oštećena sluha, ovisno o stupnju oštećenja mogu biti:
 - gluhi (gubitak sluha iznad 91 dB)
 - nagluhi: blaža, umjerena ili teža naglušost (gubitak sluha od 25 do 90 dB)

Preporuke za rad s učenicima oštećena vida:

- Neophodno je neprestano imati na umu velike individualne razlike unutar populacije učenika oštećena sluha da bismo mogli zadovoljiti njihove individualne potrebe u svakom predmetu i temi.
- Učenici oštećena sluha mogu biti vrlo uspješni u savladavanju redovnog programa, uz razumijevanje problema i primjenu specifičnih postupaka u tijeku izvođenja nastave (10% ih završi fakultete).
- Samo neke nastavne sadržaje ovi će učenici usvajati s većim odstupanjima radi prirode oštećenja (hrvatski jezik – diktati; glazbena kultura - pjevanje, slušanje glazbenih djela; strani jezik – vježbe slušanja i izgovora, diktati) radi čega se rad i zadaci trebaju temeljiti na učenikovim sposobnostima u okviru sadržaja pojedinog predmeta i teme.
- osobni kontakt s gluhom djecom s kojom radimo najbolji je za stvaranje dobre atmosfere i dobrih međusobnih odnosa.

UVIJEK JE POTREBNO PROVJERITI JE LI VAS GLUHI UČENIK U CIJELOSTI RAZUMIO - ZA ŠTO NIJE DOVOLJNO SAMO NJEGOVO KIMANJE GLAVOM ----- ZA TO JE POTREBNA STRPLJIVOST!

Strategije poučavanja učenika s oštećenjem sluha:

- govoriti jasno i glasno, bez pretjerivanja i vikanja
- koristiti jednostavne riječi i rečenice
- staviti ih u par s djetetom koje čuje
- praktično im pokazati što se od njih očekuje
- pohvaliti njihov trud u govoru
- kontaktirati stručnjake
- što češće ponuditi pisani materijal
- učitelj treba stajati uvijek okrenut prema djetetu (ne govoriti dok piše na ploču)

Učenci s
poremećajem jezično
- glasovno - govorne
komunikacije:

Poznate osobe koje mučaju uključuju: kralja Georgea VI., Marilyn Monroe, Joea Bidena, Emily Blunt, Ed Sheerana, Samuela L. Jacksona, Jamesa Earla Jonesa i Elvisa Presleyja.

- **Poremećaji glasa:** karakterizirani su neprimjerenom visinom glasa (suviše visok, suviše nizak, bez promjene, ili prekidan udasima), neprimjerenom kvalitetom glasa (hrapav – škripav, promukao, šuman ili nazalan), neprimjerenom glasnoćom, rezonancijom ili trajanjem.
- **Poremećaji govora:** artikulacijski poremećaji – teškoće u izgovaranju ili artikulaciji glasova i njihovog međusobnog povezivanja u vidu omisija glasova (...UKA umjesto RUKA), supstitucija glasova (TJAVA umjesto TRAVA) i distorzija glasova (WAV umjesto LAV) pri čemu razumljivost govora može biti narušena. Razlozi nepravilnog izgovaranja glasova mogu biti mnogostruki (npr. teškoće u voljnoj pokretljivosti izgovornih organa, tromost artikulatora, teškoće u slušnoj percepciji i diskriminaciji glasova, i sl.).
- Budući da su slušanje i govor neraskidivo povezani, ako dijete neki glas "ne čuje" dobro, ono ga neće niti pravilno izgovarati, niti pravilno pročitati, niti pravilno napisati.
- **Poremećaji fluentnosti** (mucanje i brzopletost); **NIKAD ISPRAVLJATI, OPONAŠATI ILI DOZVOLITI RUGANJE, NE INZISTIRATI DA DIJETE GOVORI, PREFERIRATI PISEMENE ISPITE ZNANJA!!**
- **Jezični poremećaji** (teškoće): karakterizirani su određenom sporošću u razvoju jezičnih vještina neophodnih za izražavanje i razumijevanje misli i ideja zbog različitih uzroka. Ti poremećaji ostavljaju dugotrajan učinak na školovanje i socijalizaciju ovih učenika (ostavljaju lošiji dojam o svom znanju).
- Ovi učenici su prosječnih ili nadprosječnih intelektualnih sposobnosti, ali često s raspršenjem rezultata na verbalnim u odnosu na neverbalne skale.
- Učenici s **disleksijom i disgrafijom** su djeca urednih spoznajnih sposobnosti, a ipak imaju teškoća u učenju, što ih čini specifičnima. U nekim slučajevima će im trebati individualizirani pristup i pomoć u učenju. Neophodna im je podrška edukacijsko-rehabilitacijskog stručnjaka -logopeda.

Učenici s oštećenjem organskih sustava i organa

Poznate osobe s oštećenjem organa ili organskih sustava uključuju:

Stephen Hawking (motorički neuron; ALS)

Selena Gomez (bubrezi; lupus i transplantacija bubrega)

Nick Vujicic (udovi; rođen bez ruku i nogu, tetra-amelija)

Steve Jobs (gušterača; rak gušterače)

Michael J. Fox (živčani sustav; Parkinsonova bolest)

Razvojne značajke učenika s oštećenjem organa i organskih sustava;

- Osnovne karakteristike učenika s motoričkim poremećajima su:

- različiti oblici i težina poremećaja pokreta i položaja tijela

- smanjena/onemogućena funkcija pojedinih dijelova tijela (najčešće ruku, nogu i kralježnice),

- nepostojanje dijelova tijela (najčešće urođena nerazvijenost pojedinih dijelova ruku ili nogu ili je dijete ostalo bez dijela/cijelog ekstremiteta zbog bolesti (amputacija oboljelog dijela) ili nezgode.

Posebnu pozornost zahtijevat će učenici s oštećenjem središnjeg živčanog sustava koji uz motoričke poremećaje mogu imati: oštećenja vida, teškoće komunikacije (glasovno-jezično-govorne), smetnje u ponašanju, ponekad i sniženo intelektualno funkcioniranje.

Učenici s kroničnim bolestima

Poznate osobe:

Lady Gaga (fibromijalgija)

Kim Kardashian (psorijaza)

Tom Hanks (dijabetes tipa 2)

- promjenjivost zdravstvenog stanja tijekom školske godine i potrebe liječenja u bolnici ili kod kuće uvjetuju stalno prilagođavanje sadržaja, metoda i oblika rada
- nužno je dobiti informacije od liječnika o mogućnostima i ograničenjima učenika, osobito u odnosu na razinu dozvoljenog opterećenja i uvjete rada.
- nastavnik treba učenika što češće dovoditi u situaciju uspjeha kako bi bio motiviran za daljnje usvajanje sadržaja, ojačao svoje samopoštovanje, čemu će potpomoći i maksimalna podrška u razvoju sposobnosti kojima je učenik nadaren.
- omogućiti korištenje specifičnih pomagala u radu
- pomoć druge osobe ili da druga osoba izvodi praktični rad/pokus prema usmenom nalogu učenika

Učenici s intelektualnim teškoćama

Poznate osobe sa sniženim intelektom koje su postigle značajne uspjehe ili inspirirale druge uključuju:

•**Chris Burke:** Glumac s Downovim sindromom, poznat po ulozi u seriji *Life Goes On*.

•**Madeline Stuart:** Prva profesionalna manekenka s Downovim sindromom.

•**Lauren Potter:** Glumica s Downovim sindromom, poznata iz serije *Glee*.

•**Pablo Pineda:** Španjolski glumac i pedagog, prva osoba s Downovim sindromom koja je diplomirala na sveučilištu.

•**Megan Bomgaars:** Aktivistica i zvijezda serije *Born This Way*, osoba s Downovim sindromom.

Razvojne značajke učenika s IT:

- Razvojne osobitosti učenika sa sniženim intelektualnim sposobnostima odražavaju se kao ograničenja u intelektualnom funkcioniranju i adaptivnom ponašanju.
- Odstupanja u intelektualnom funkcioniranju najčešće se prepoznaju kao teškoće u izvođenju različitih misaonih operacija (naročito generaliziranja i apstrahiranja, analiziranja, povezivanja i zaključivanja, rješavanja problema) što znatno otežava usvajanje apstraktnih sadržaja učenja.
- Vrlo često su prisutne i teškoće na području percepcije, zapamćivanja i pamćenja, pozornosti, govorne recepcije i ekspresije, koje također utječu na procese učenja.
- Na području adaptivnog ponašanja osobitosti se manifestiraju kao ograničenja u dva ili više područja adaptivnog ponašanja kao što su: komunikacija, briga o sebi, život u kući, socijalne vještine, korištenje socijalne zajednice, samousmjerenje, zdravlje i sigurnost, funkcionalna znanja, slobodno vrijeme i rad.
- Osnovno je s učenikom uspostaviti pozitivan, dobronamjerni odnos, pohvaliti trud koji ulaže, postaviti ciljeve u radu kako bi imao jasniju strukturu rada.
- Dozirano poticati učenikovu samostalnost u radu, omogućiti mu dulje vrijeme za rad, vježbanje i ponavljanje bitnih dijelova sadržaja uz češću provjeru njihovog razumijevanja
- **KORIŠTENJE IZVORNE STVARNOSTI KAD GOD JE TO MOGUĆE!**
- Lake IT (50- 69)
- Umjerene IT (35-49)
- Teže IT (20- 34)
- Teške IT (0-19)

Poremećaji u ponašanju i poremećaji mentalnog zdravlja

Poznate osobe s ADHD-om uključuju:

Justin Timberlake, Will Smith, Emma Watson, Jim Carrey, Jamie Oliver, Ryan Gosling

ADHD – karakteristike;

- Deficit pažnje/hiperaktivni poremećaj (ADHD) je razvojni poremećaj s izraženim simptomima nepažnje i/ili hiperaktivnosti-impulzivnosti
- Javlja se kod 5-7 % školske djece i to četiri do pet puta češće kod dječaka.
- Sva djeca ne pokazuju iste simptome. Kod neke djece može biti dominantna nepažnja, kod neke hiperaktivnost i impulzivnost, a kod neke se sa podjednakom jačinom i učestalošću može javiti i poremećaj pažnje i hiperaktivnost.
- Oko 40 do 60 % djece sa ADHD-om ima teškoće sa učenjem u školi, a ostali imaju teškoća sa vremenskim ograničenjima, količinom čitanog ili pisanog teksta.
- Iako najčešće imaju prosječno razvijene intelektualne sposobnosti (a mogu imati i iznadprosječne) ostvareni obrazovni stupanj može biti niži, a profesionalna dostignuća slabija nego kod vršnjaka i nego što bi se obzirom na intelektualne sposobnosti moglo očekivati.
- Takvo stanje često dovodi do konflikata s autoritetima u školi i obitelji, jer se nemogućnost primjerenog posvećivanja zadacima koji zahtijevaju trajniji mentalni napor često tumači kao znak lijenosti, slabog osjećaja odgovornosti i suprotstavljanja

Zahtjevi u odnosu na prilagodbu (ADHD):

- Učenicima s deficitom pažnje /hiperaktivnim poremećajem nije potrebno sadržajno prilagođavati nastavu ako nemaju neke od dodatnih teškoća.
- U slučaju dodatnih teškoća treba se rukovoditi preporukama za sadržajnu prilagodbu u odnosu na njihove specifičnosti.
- Važno je svakom učeniku pristupiti individualno te odabrati one postupke koji učenicima mogu pomoći da se ne osjećaju manje vrijednima i da uspješno usvoje potrebna znanja.
- Osim teškoća koje često učenicima otežavaju usvajanje znanja, djeca sa ADHD-om imaju brojne vrline, talente i interese, koje je potrebno isticati i koristiti i kao motivaciju i kao područja u kojima mogu biti uspješni i tako prevenirati razvoj loše slike o sebi i razvoj emocionalnih teškoća i poremećaja u ponašanju.

Učenici s poremećajima u ponašanju i emocionalnim poremećajima

Poznate osobe:

Mike Tyson, Kanye West, Charlie Sheen, Lindsay Lohan, Robert Downey Jr

- **Razvojne značajke:** Poremećaji u ponašanju skupni su naziv za sve pojave biološke, psihološke i socijalne etiologije koje manje ili više pogađaju pojedinca i nepovoljno djeluju na njegovu aktivnost te neugodno, štetno i opasno utječu na druge pojedince i društvene organizacije (obitelj, dječje ustanove, školu, zajednicu).
- **Skupina poremećaja u ponašanja i emocija:** koji se pojavljuju u djetinjstvu i adolescenciji navode se: hiperaktivni poremećaji, poremećaji ponašanja, mješoviti poremećaji ponašanja i osjećaja, emocionalni poremećaji osobito u djetinjstvu, poremećaji u socijalnom funkcioniranju s početkom u djetinjstvu ili adolescenciji, tikovi, ostali poremećaji, mentalni poremećaji, te poremećaji nesvrstani drugdje.
- **PRILAGODNE NASTAVNOG/ŠKOLSKOG RADA:** Djeci s poremećajima u ponašanju nije uvijek nužno prilagođavati samo nastavno gradivo (osim u situacijama poremećaja pažnje i hiperaktivnosti odnosno specifičnih teškoća u učenju) nego još više prilagođavati uvjete obrazovanja, prema kvalitetnom školskom okruženju.

Učenici s poremećajem iz spektra autizma

Poznate osobe: Temple Grandin, Anthony Hopkins, Greta Thunberg, Susan Boyle, Tim Burton

- Autizam se ubraja u skupinu pervazivnih razvojnih poremećaja.
- Asperger sindrom
- Kod osoba s autizmom postoje specifičnosti percepcije, doživljaja okoline, pamćenja te je veoma bitno uzeti u obzir ulogu emocija kao konteksta u tom procesu.

Pretpostavke za rad su:

- spremnost škole, učitelja tj. prihvaćanje i razumijevanje učenika
- spremnost za suradnju sa stručnjakom za edukacijsko-rehabilitacijsku potporu i roditeljima
- kontinuirana dostupnost specifične stručne podrške učiteljima i roditeljima
- dobro pripremljen individualizirani program, manji razredi po broju učenika (dvadesetak) i bez drugih učenika s teškoćama u razvoju,
- mogućnost korištenja asistenta u razredu kao podrške učeniku i učitelju

Evo prijedloga 10 najpopularnijih filmova u kojima su glavne uloge likovi s nekom vrstom invaliditeta:

1. Forrest Gump (1994)
2. The Theory of Everything (2014)
3. A Beautiful Mind (2001)
4. Rain Man (1988)
5. My Left Foot (1989)
6. Wonder (2017)
7. Me Before You (2016)
8. The Intouchables (2011)
9. The Sea Inside (2004)
10. The Miracle Worker (1962)